

PROJEKT GUCKUSKO -86

FRED CAMPBELL

Cypripedium Calceolus, (Guckusko), är den enda av våra svenska orkidéer som är fridlyst över hela landet. Den förekommer från sydsverige upp till norra Lappland. Största fyndplatsen är märkligt nog inte orkidérika Gotland, där den faktiskt är mycket sällsynt, utan i Jämtlands län och Roslagen även om jättefyndet under 1986 i Ramsele (Ångermanland) är kanske numera landets största. Dalarna är nästan alltid bortglömt i alla botaniska fackböcker, när huvudväxtplatser är uppräknade, enligt min mening bör Dalarna vara bland de 3-4 största guckusko-"regionerna".

Det är med glädje jag kan konstatera att guckuskon, som är en av Dalarnas förnämsta fridlysta växter, finns spridd över hela länet, i uppemot 40 växtplatser från Idre socken i norr till Grangärde socken i söder. Under åren 1976-1985 har jag ivrigt och noggrant kartlagt och inventerat guckusko-förekomsten i sammanlagt över 20 växtlokaler i Siljans-kommunerna Orsa och Rättvik (se bif. diagram).

Inom vårt nystartade Dalarnas Botaniska Sällskap väcktes snart intresse för ett behov av en mer omfattande kartläggning av förekomster av hotade växter och därmed inkluderande guckuskon, över hela länet. Inventeringsresultatet skulle även användas i den planerade Dala Floran, samt för en Databank över hotade växter.

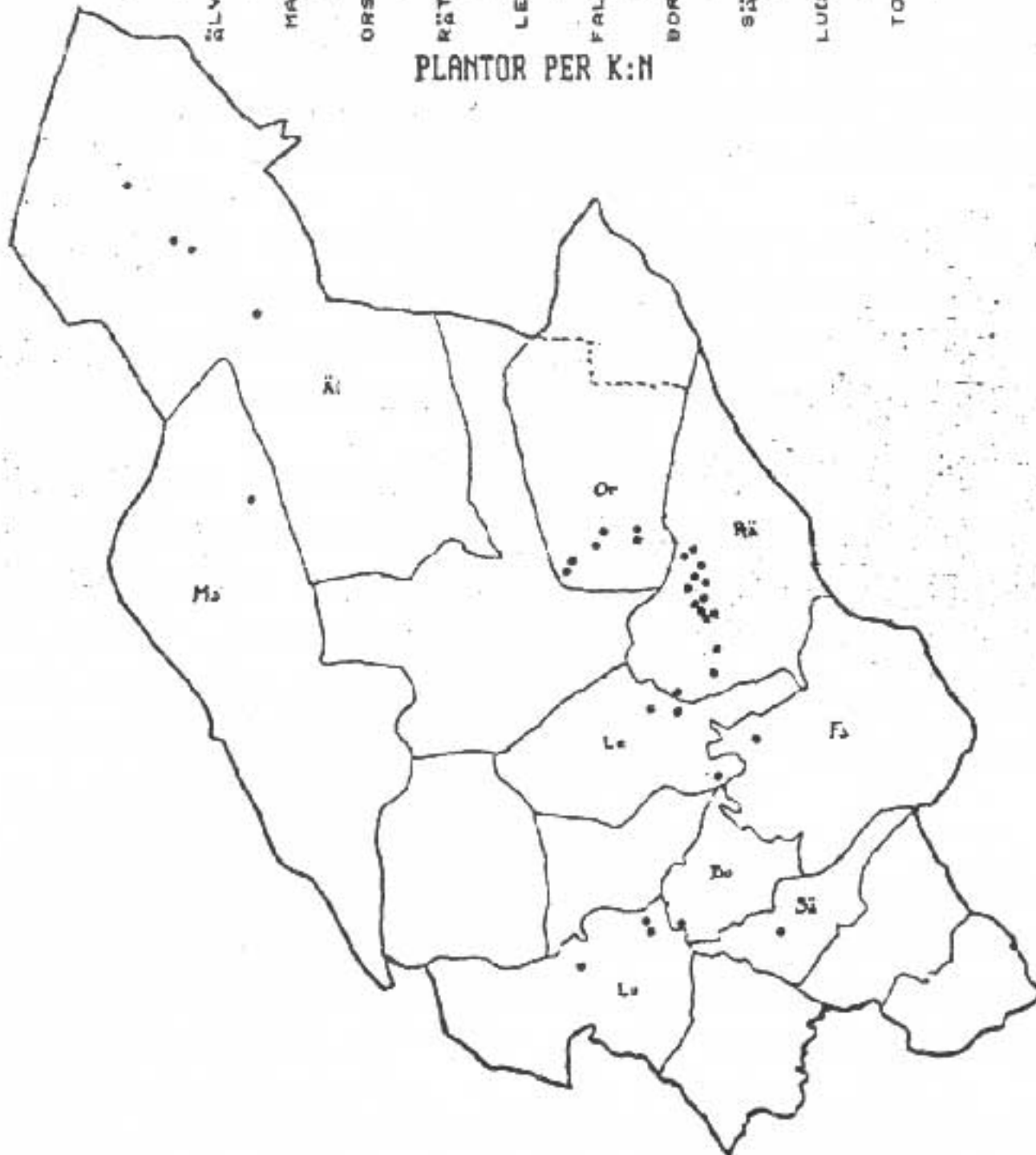
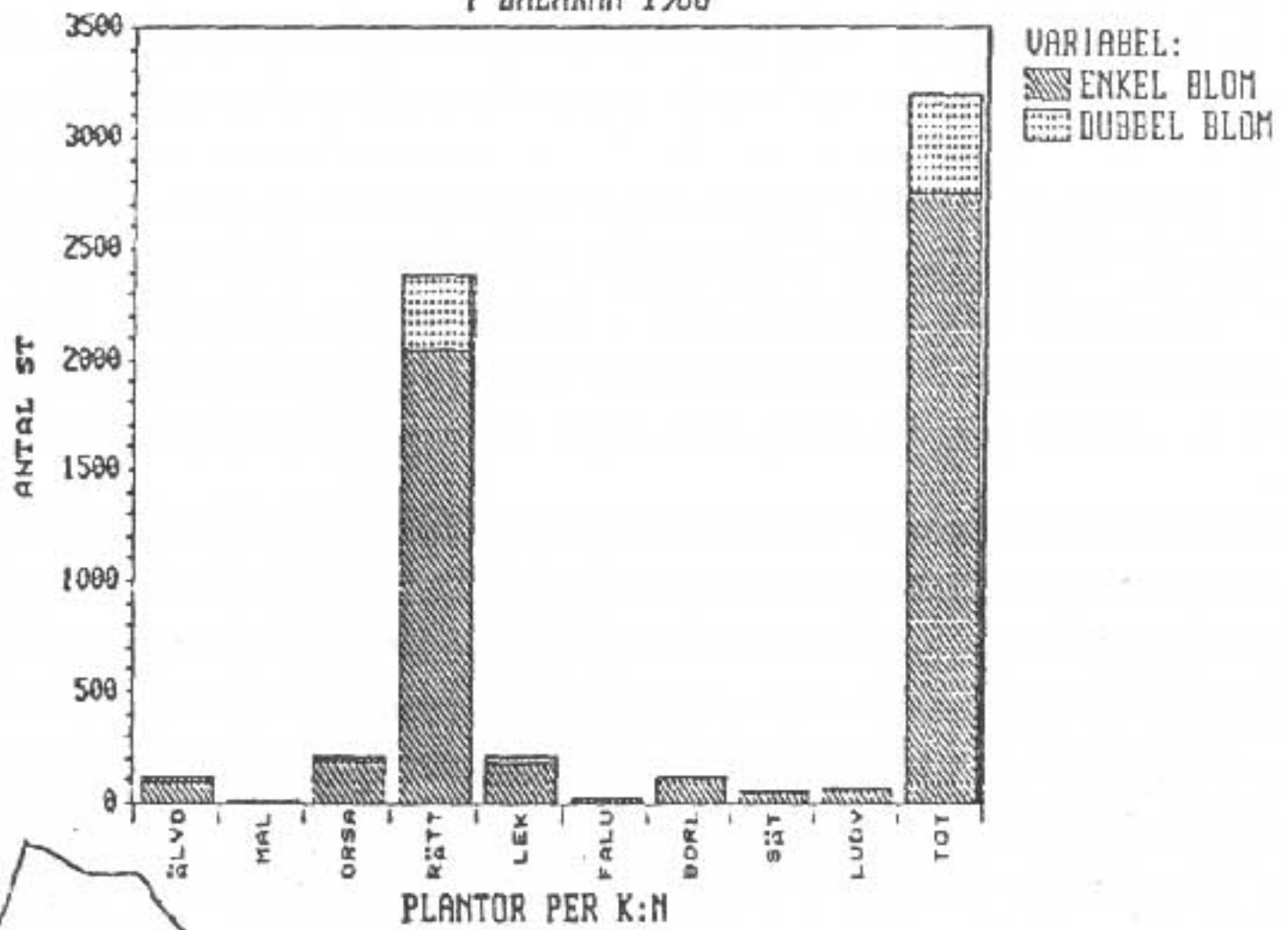
Ivrigt påhejad av några av mina botaniska kollegor, ansökte jag om anslag från WWF, för att realisera denna höga och omfattande ambition. Tack vare ett mycket generöst anslag och stöd från WWF, kunde jag under försommaren 1986 börja planera hur detta projekt kunde genomföras under sommaren 1986.

Tack vare stor hjälp från bl.a. Naturvårdsenheten på Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen, samt genom enorm hjälp, information och stöd från kunniga botanister i berörda kommuner, plus stor tur och detektivarbete på fältet och i litteratur, lyckades jag komma fram till 38 säkra och separata växtplatser (se kartan).

Guckuskon förekommer i följande kommuner/s:n, Älvdalen (Idre och Särna s:n), Malung (Transtrand s:n), Leksand (Leksand och Ål s:n), Falun (Bjursås s:n), Borlänge (Tuna s:n), Säter (Silvberg) och Ludvika (Grangärde s:n).

GUCKUSKO FÖREKOMST

I DALARNA 1986

	ÄLVDALEN	MALING	ORSA	RÄTTVIK	LEKSAND	FALUN	BÖRLÄNGE	SÄTER	LUDVIGA	TOT
ENKEL	93	16	188	2039	177	24	112	42	60	2751
DUBBEL	19	3	29	337	33	1	4	10	6	442
SIA BLOM	112	19	217	2376	210	25	116	52	66	3193
ANTAL VP	4	1	6	14	6	1	1	1	4	38

Kartan visar att klart dominerande i länet är de 15 växtplatser inom Rättviks kommun (tack vare siluren). Dessa utgör faktiskt hela 78% av totala antalet plantor i länet. (Detta framgår i bifogade diagram).

Vi i Dalarna är också lyckligt lottade genom att vi har 3 st naturreservat för just guckuskon, nämligen; Gammelsäteren (Särna s:n), Lönnmarken (Boda s:n) och Rishyttehagen i Sätters kommun (Silvberg s:n). Dessa 3 reservat svarar för mellan 26-31% av Dalarnas totala plantor, beroende på om man räknar blommande eller totala antalet plantor.

Det kan nämnas att min undersökningsmetod har omfattat räknande av blommande plantor (såväl enkla som dubbelt blommande) och även steriler och/eller ungplantor. Det bör vara lätt att förstå att för en av de största växtplatserna, nämligen den nära Rättvik, (en areal på ca 700x900 m) tog det 2 intensiva arbetsdagar att noggrant räkna de ca 3664 plantorna. Inventeringsarbetet försvårades dessutom också av en tidig högsommar, vilket resulterade i en ca 3 veckor tidigare blomningstid, som dessutom var kortare än normalt. Minst 2 besök, ofta 4-6, på varje växtlokal behövdes, vilket har inneburit bl.a. över 650 mils bilkörning.

Inventering av landets 3 absolut största växtplatser (1 i varje av de 3 Rättviks-socknarna Ore, Boda och Rättvik), gav imponerande siffror; 3644 resp. 2870 resp. 2148 plantor, där andelen blommande varierade mellan 13 och 27%. Att se och uppleva hundratals blommande guckuskoplantor, är ett stort minne för livet.

Under genomförandet av projektet i Orsa och Rättviks kommuner, har jag även "vaskat fram" nya och för mig tidigare okända växtplatser; 1 i Orsa k:n (faktiskt en ursprunglig lokal i själva samhället), 1 i Ore s:n och 3 nya i Boda s:n. Av de 38 växtplatserna över hela länet, var det endast ett fall jag ej lyckades lokalisera, nämligen en mindre växtlokal i Boda s:n.

Vaga informationer betr. växtlokaler i Transtrands och Idre-Särna s:n innebar mycket tidsödande letande, i fallet Transtrand behövdes hela 5 besök innan själva växtplatsen kunde lokaliseras, dock slutade samtliga försök med lyckade resultat.

Viss tur måste man ha och genom en händelse lyckades jag i sista minuten hejda en planerad markberedningsoperation i Leksands s:n, som säkert hade inneburit total utplåning av ett rikt bestånd.

I Mora kommun har den tyvärr utplånats för många år sedan, även om ett väl etablerat inplanterat bestånd finns. Samma sak gäller i viss mån Orsa samhälle, där den åtminstone för 30-50 år sedan fanns på 6-8 olika platser, av vilka endast 2 återstår. Här har det varit intensiv plockning, igenväxning, uppgrävning och ny bebyggelse som har varit boven.

Guckuskon saknas helt i bl.a. Vansbro, Gagnef, Hedemora, Smedjebacken och Avesta kommuner.

En del växtlokaler är klart hotade av en alltjämt intensiv och aggressiv skogsavverkning och -bruk, speciellt de i Älvdalens kommun, men även i Leksands s:n. Dessutom har den höga besöksfrekvensen i Rishyttehagens reservat och den förnämsta i Grangärdes s:n, lett till kraftig (kanske permanent) slitage av själva växtmiljön. Skyddsåtgärder i Lönmarken har däremot lyckats lösa detta problem på ett relativt tillfredsställande sätt. En del lokaler börjar bli allt mer igenvuxna och risken att guckuskon relativt snabbt blir utkonkurrerad av bl.a. barrplantor, älggräs och dylikt är klart överhängande. Här krävs därför brådskande och ordentliga åtgärder.

Inventeringsresultatet kommer naturligtvis att ligga till grund för utförlig information, förslag och rekommendation för skötsel- och åtgärdsplaner, som vi hoppas att berörda myndigheter/markägare kommer att följa.

Guckuskon på många håll är starkt hotad, men åtminstone i Dalarna känns det att denna WWF-insats kan bidra till att den kan leva kvar för framtida generationer.